

**Չլսող երեխաների խոսքի և հաղորդակցման զարգացումը
ժեստաբառային երկլեզու ուսուցման մեթոդով**

ԱՆԱՀԻՏ ԴԱՇՅԱՆ

Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ

2017 թ.

Երաշխավորված է Խաչատուր Աբովյանի անվան Հայկական
պետական մանկավարժական համալսարանի հատուկ կրթության
ֆակուլտետի նիստի որոշմամբ (28.04.2017)

Գրախոսներ՝

Ռ.Ն.Ազարյան , մ. գ.դ., պրոֆեսոր

Ա.Վ.Մանուկյան, մ.գ.թ., դոցենտ

ԴԱՇՅԱՆ Ա.Վ.

Չլսող երեխաների խոսքի և հաղորդակցման զարգացումը
ժեստաբառային երկլեզու ուսուցման մեթոդով: Ուսումնամեթոդական
ձեռնարկ // Ա. Դաշյան .-Եր.: 2017, 78 էջ:

Ձեռնարկում ներկայացված են չլսող երեխաների խոսքի և հաղորդակցման
զարգացման ուղիները՝ ժեստաբառային երկլեզու ուսուցման միջոցով: Ձեռնեղված են
դիմախաղի և շարժումների արտահայտչականությանը, երկու հաղորդակցման
համակարգերի բառապաշարի, կապակցված խոսքի զարգացմանը ուղղված խաղեր,
վարժություններ և առաջադրանքներ:

Ձեռնարկը նախատեսված է լսողության խանգարում ունեցող երեխաների
հետ աշխատող հատուկ մանկավարժների, ուսուցիչների համար: Այն կարող է
օգտակար լինել նաև հատուկ կրթության ֆակուլտետի ուսանողների, ինչպես նաև
լսողության խանգարում ունեցող երեխաների ծնողների համար:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Լսողության խանգարում ունեցող երեխաների խոսքի ձևավորումը, հաղորդակցման ունակությունների, հոգեկան գործընթացների զարգացումը, ինչպես նաև այդ երեխաների սոցիալականացումը հասարակությանը սուրդումանկավարժության գլխավոր խնդիրներից են:

Տվյալ ոլորտում կարևոր է նաև բառային խոսքի ուսուցման արդյունավետության բարձրացումը: Մասնագետները նշում են, որ խոսքի ձևավորման բարդ խնդրի լուծումը էապես պայմանավորված է հաղորդակցման միջոցների և ուսուցման մեթոդների ճիշտ ընտրությունից (Ե.Դ. Речуцкая, 2004; Б.Д. Корсунская, 2007; Ա.Վ. Մանուկյան, 2012): Սակայն սուրդումանկավարժությունը չի կարող անտեսել այն փաստը, որ միմյանց հետ չլսողները հիմնականում հաղորդակցվում են ոչ վերբալ միջոցներով՝ ժեստերով:

Հայտնի է, որ բացի խոսքի հիմնական ձևերից՝ բանավոր և գրավոր տեսակներից, գոյություն ունեն նաև այլ տարատեսակներ, դրանք են՝ մատնախոսությունն ու ժեստերի լեզուն (Վ.Գ.Խալաթյան, 1973; Դ.Ա. Заицева, 2000.Ա. Վ. Դաշյան, 2006, 2010):

Ժեստերի լեզվի կիրառումը չլսողների ուսուցման գործընթացում սուրդումանկավարժության ամենավիճահարույց խնդիրներից մեկն է: Պե՞տք է արդյոք խոսքի ուսուցման ընթացքում բանավոր և գրավոր տեսակների հետ համատեղ կիրառել ժեստերը: Այս հարցը միշտ եղել է վիճելի, և այն վիճահարույց է նաև Հայաստանում:

Չլսողների հաղորդակցկան համակարգը բավականին բարդ և ինքնատիպ է. այն իր մեջ ներառում է մատնախոսություն, ժեստերի լեզվի երկու տեսակներ (ազգային և պատճենող) և բանավոր խոսք: Արդյունքում ձևավորվում է յուրօրինակ ժեստաբառային երկլեզվություն: Հաղորդակցման ընթացքում այդ երկու համակարգերը՝ բառայինը և ժեստայինը, փոխներգործում են միմյանց վրա: Ժեստաբառային երկլեզվությանը բնորոշ են՝ հաղորդակցական գործառույթների բաշխումը, տիրապետման տարբեր մակարդակները, փոխադարձ ազդեցությունը (Մ.

Brennan, 1981; Г.А. Заичева, 2000; Վ.Գ. Խալաթյան, 2001; Ա.Վ.Դաշյան, 2006, 2010): Ժեստաբառային երկլեզվության ինքնատիպությունը պայմանավորված է ինչպես լսողության խանգարման գործոնով, այնպես էլ չլսող երեխայի զարգացման առանձնահատկությամբ:

Մասնագետներին վկայությամբ՝ ժեստերի լեզվի կիրառումը ուսումնական գործընթացում վերացնում է հաղորդակցության պատնեշը ուսուցիչների և աշակերտների միջև, ստեղծվում են անկեղծ, վստահելի հարաբերություններ, ապահովվում է հուզականություն (Prillwitz S., 1998; Заичева Г.А., 2001): Վերացնելով հաղորդակցական արգելքները՝ կարելի է զգալիորեն մեծացնել ուսումնական նյութի ծավալը, ինչպես նաև արագացնել գիտելիքների փոխանցման և դրանց ընկալման աշակերտների հնարավորությունները: Սա, իր հերթին, հնարավորություն է տալիս ընդլայնել այն առարկաների և ոլորտների շրջանակը, որոնք նախկինում անհասանելի էին չլսողների համար (օրինակ, օտար լեզուների), քանի որ այս առարկաների դասավանդումը չափազանց բարդ էր բանավոր խոսքի միջոցով:

Ուսումնական գործընթացում պահանջվում է գտնել բանավոր խոսքի և ժեստերի լեզվի կիրառման օպտիմալ հարաբերակցությունը, ժեստերի լեզվի հիման վրա՝ ամրակայել և զարգացնել կրթական գործընթացի դիդակտիկ հիմքերը, ստեղծել սուրբոմանկավարժների պատրաստման նոր դպրոց՝ երկլեզու կրթական համակարգում դասավանդման համար, զարգացնել լսողության խանգարում ունեցող երեխաների երկլեզու ուսուցման սուրբոմանկավարժական դիդակտիկ և մեթոդական մոտեցումները:

Չլսող երեխաների ժեստաբառային երկլեզու ուսուցման համակարգի առանձնահատկությունը պահանջում է մանկավարժական առանձնահատուկ պայմանների ստեղծում: Այն ենթադրում է երկու՝ ժեստերի և հնչյունային, լեզուների կիրառում ուսուցման գործընթացում: Որպես հաղորդակցման և մանկավարժական ազդեցության հավասար միջոցներ, անհրաժեշտ է իրականացնել ժեստերի և հնչյունային լեզուները կրողների սերտ համագործակցություն, ստեղծել հարգալից և

բարյացակամ վերաբերմունք միմյանց հանդեպ: Պետք է նշել, որ նման իրավիճակը չի ստեղծվում միանգամից: Այն ձևավորվում է աստիճանաբար, քանի որ ինչպես լսող ծնողները և ուսուցիչները, այնպես էլ չլսող երեխաները երկար տարիներ դաստիարակվել են ժեստերի լեզվի անլիարժեքության և անբավարարության պայմաններում և այդ մտայնությամբ:

Չլսող երեխաների բառային խոսքի և ժեստերի լեզվի նպատակային ուսուցումն անհրաժեշտ է սկսել վաղ տարիքից: Այս երկու հաղորդակցման համակարգերը, ձևավորվելով և զարգանալով, պահպանում են իրենց հիմնական նշանակությունը չլսողների հաղորդակցման և ճանաչողական գործունեության մեջ: Այդ երկու լեզվական համակարգերի միջև գոյանում է կենդանի փոխազդեցություն, ինչի արդյունքում էլ ձևավորվում է ժեստաբառային երկլեզվությունը: Բառային խոսքը նպաստում է ժեստերի լեզվի հարստացմանը, իսկ ժեստերի լեզուն իր հերթին հանդես է գալիս որպես բառային խոսքի ընկալման և ուսուցման հիմք (Դ.Ն.Забудова, 2000; Т.Г. Богданова, 2002, Ա.Վ. Դաշյան, 2007, 2009):

Դասերի ընթացում երկլեզու ուսուցման մեթոդի կիրառումը հնարավորություն է ընձեռում աշակերտներին փոխանցելու ավելի մեծ քանակությամբ տեղեկատվություն, և այդ կերպ հեշտանում է ընկալվող նյութի հասկացումը և վերլուծությունը:

Երկլեզու ուսուցման մեթոդը անհրաժեշտ է կիրառել՝

- Նոր հասկացությունների ձևավորման,
- Բառի իմաստի բացատրության,
- Տեղեկատվության փոխանցման,
- Էքսկուրսիաների անցկացման,
- մանկական կոնֆլիկտների պարզաբանման և վերլուծության,
- չլսող ծնողների հետ շփման ժամանակ և այլ պայմաններում:

Ուսումնասիրությունները և մանկավարժական փորձը վկայում են, որ երեխաներն ավելի լավ են կատարում առաջադրանքները, լավ են հիշում բառային նյութը, եթե այն ամրակայվում է ժեստերի միջոցով: Պետք է նշել, որ այդ սկզբունքի

կիրառումը բարձրացնում է երեխաների հետաքրքրությունը ուսումնական առարկայի և նյութի նկատմամբ, քանի որ նրանք լավ են հասկանում, թե ինչ է իրենցից պահանջվում: Նրանք դառնում են առավել վստահ, ինչը հանգեցնում է նրանց ինքնագնահատականի բարձրացմանը: Երկար տարիների որոնումների և դիտարկումների ընթացքում հասկանալի դարձավ, որ ժեստերի լեզուն՝ լիարժեք լեզվաբանական համակարգ է, և այն պետք է կիրառվի ոչ միայն որպես հաղորդակցման, այլև որպես ուսուցման մեթոդ և միջոց: Ժեստերի լեզուն կարող է իր գործուն ներազդեցությունն ունենալ հմուտ մանկավարժի ձեռքերում, ով լիարժեք կերպով է տիրապետում երկու լեզուներին և վստահ է, որ այդ լեզուների հավասարաչափ կիրառումը չլսող երեխաների ուսուցման հաջողության գրավականն է:

«Չլսող երեխաների խոսքի և հաղորդակցման զարգացումը ժեստաբառային երկլեզու ուսուցման մեթոդով» ուսումնական ձեռնարկը նախատեսված է տարրական /2-րդ-4-րդ դասարանների/ դպրոցի չլսող երեխաների հետ աշխատող մանկավարժների համար: Ձեռնարկում ընդգրկված խաղերն ու վարժությունները նախատեսված են գրաճանաչ երեխաների համար: Ընտրված են վարժություններ, խաղեր, հանելուկներ, խաչբառեր՝ նպատակամիտված բառապաշարի զարգացմանը, վարժություններ և տեքստեր, որոնք միտված են կապակցված խոսքի, ինչպես նաև՝ հիշողության և ուշադրության զարգացմանը: Ձեռնարկում առաջադրանքներն ու վարժությունները տրված են ըստ տարբեր բարդության և նախատեսված են խոսքի զարգացման տարբեր մակարդակ ունեցող երեխաների համար, դրանք կարող են կիրառվել նաև այն երեխաների համար, ովքեր չեն տիրապետում ժեստերին և ուսուցանվում են ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցներում:

ԲԱԺԻՆ 1.

Դիմախաղի և շարժումների արտահայտչականության
զարգացմանը միտված
խաղեր և վարժություններ

1. Դիմախաղային վարժություններ

Յուրաքանչյուր հույզի համապատասխանում է որոշակի դիմախաղ:

Ուտում ենք թթու կիտրոն: Ծամածռում ենք դեմքը:

Ջղայնանում ենք չարաճճի տղայի վրա: Կիտում ենք հոնքերը:

Հանդիպում ենք ընկերուհուն: Ժպտում ենք:

Վախենում ենք արջից: Բարձրացնում ենք հոնքերը, լայն բացում աչքերը, բացում բերանը:

Արտահայտել զարմանք: Լայն բացել աչքերը, բարձրացնել հոնքերը:

Նեղանում ենք. իջեցնում ենք շուրթերի ծայրերը:

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ»

Տարբերակ 1. Երեխաներին տրվում են լուսանկարներ (թվով՝ 8-10), որոնցում պատկերված են կենդանիներ՝ հուզական տարբեր վիճակներ արտահայտող դեմքերով: Երեխաները պետք է այդ նկարները դասակարգեն ըստ համապատասխան վիճակների (տխուր, ուրախ, վախեցած, խղճահարված): Առաջադրանքը կատարելուց հետո նրանք պետք է համապատասխան հուզական վիճակները ցույց տան ժեստերով, այնուհետև դրանք անվանեն բառերով:

Տարբերակ 2. Երեխաներին առաջարկվում է դիտել նկարներ, որտեղ պատկերված են դեմքի տարբեր արտահայտությամբ մարդիկ: Երեխաները պետք է բացատրեն, թե ինչո՞ւ են տխրում, ուրախանում կամ զայրանում այդ մարդիկ:

Օրինակ՝ տղան լաց է լինում, որովհետև իրեն նեղացրել են: Երեխան ուրախ է. մայրիկը նրան խաղալիք է նվիրել:

Հույզերի աշխարհ

Երեխաներին առաջարկվում է դիտել տարբեր իրավիճակներ պատկերող սյուժետային նկարներ:

1. Ուրախության զգացում: Երեխաները գնում են լիճ՝ լողալու: Արևոտ եղանակ է: Երկինքը պարզ է, ջուրը թափանցիկ ու տաք: Ահա արդեն ջրի մեջ են. ինչքա՜ն լավ է: Երեխաները շա՛տ ուրախ են:

2. Վախի զգացում: Երեխաներն անտառում են: Նրանք հավաքում են սունկ և հատապտուղներ: Հանկարծ մի մեծ արջ են տեսնում: Նրանք սարսափահար փախչում են: Երեխաներն արագ վազում են, և քանի որ արջն արդեն հեռու է, նրանց այլևս վտանգ չի սպառնում:

3. Խղճի զգացում: Երեխաները զրոսնում են այգում: Հանկարծ տեսնում են մի փոքրիկ անօգնական փիսիկի: Նա նստել ու տխուր մլավում էր: Երեխաները խղճացին փիսիկին, բերեցին տուն և կաթ տվեցին:

Օգտագործելով դիմախաղ և արտահայտիչ շարժումներ՝ ժեստերի լեզվով վերարտադրել համապատասխան հույզը:

ԱՔԱՂԱՂԸ

Մանկավարժը երեխաներին առաջարկում է դիտել նկարներ, որոնցում պատկերված են աքաղաղներ՝ տարբեր «տրամադրությամբ»: Երեխաները պետք է վերարտադրեն աքաղաղի շարժումները և դիմախաղով արտահայտեն համապատասխան տրամադրությունը:

Հպարտ աքաղաղը: Աքաղաղը քայլում է՝ գլուխը բարձր պահած, թափահարելով թևերը: Ժամանակ առ ժամանակ կանգնում է, իջեցնում գլուխը և ցորեն կտցում: Ապա նորից ուղղվում է և, գլուխը հետ զցելով, բարձր երգում է. «Ծուղ-բու-դո՜ւ»:

Տխուր աքաղաղը: Աքաղաղը տխուր, գլուխն իջեցրած կամաց երգում է. «Ծուղ-բուղո՛ւ»: Նրան առաջարկում են ջուր խմել, ցորեն կտցել, սակայն հրաժարվում է: Երեխաների հետ միասին քննարկվում է, թե ինչո՞ւ է աքաղաղը տխուր (հիվա՞նդ է, տխրել է, որովհետև արև չկա՞, ի՞նչ է պատահել նրան): Երեխաները քննարկում են յուրաքանչյուր տարբերակը և մտածում, թե ինչպես պետք է օգնեն աքաղաղին: Այդ ամենը ցուցադրվում է շարժումների և դիմադադի միջոցով:

ՓԻՍԻԿԸ

Մանկավարժը երեխաներին ցուցադրում է թեմային համապատասխանող մի քանի նկար և առաջարկում քննարկել այդ իրավիճակները:

I Փիսիկը հիվանդ է: Փիսիկը կծկվել է, թաթը դրել ցավող տեղին: Դիմախաղով արտահայտել թախիծ: Քայլել անկյունից անկյուն:

Երեխաներին առաջարկվում է մտածել, թե ինչպես կարելի է օգնել փիսիկին: Երեխաները պետք է արտահայտիչ շարժումների միջոցով կատարեն խաղի յուրաքանչյուր մասը:

Փիսիկն առողջացել է: Ուրախությունն արտահայտել թռչկոտելով, ցատկելով, պտտվել՝ ժպիտը երեսին:

Իմացիր՝ ով եմ ես

Նպատակը՝ սովորեցնել ընդգծել առարկայի, կենդանու կամ անձի կարևոր բնութագրերը, զարգացնել ստեղծագործական հմտությունները և ասոցիատիվ մտածողությունը, ինչպես նաև օգնել երեխային՝ հաղթահարելու ամաչկոտությունը:

Խաղի ընթացքը

Նախապատրաստված քարտերի վրա պատկերված են մարդիկ, կենդանիներ:
Մասնակիցներից ընտրվում է խաղավար:

Նգ մոտենում է սեղանին, որտեղ դրված են քարտեր, և ընտրում դրանցից որևէ մեկը, ապա վերադառնում սենյակի կենտրոն: Մյուս երեխաները նրան հարց են տալիս. «Ո՞վ ես դու»:

Առաջին խաղացողը ներկայացնում է, թե ինչ է պատկերված ընտրված քարտի վրա, կիրառելով դիմախաղ և համապատասխան շարժումներ, բառերի օգտագործումն արգելված է: Այն խաղացողը, ով ճիշտ է գուշակում, դառնում է խաղավար, և խաղը շարունակվում է:

Անհրաժեշտ է հաշվի առնել ,որ ամաչկոտ երեխաները հիմնականում պասիվ են, ուստի նրանց մասնակցությունը խաղին պետք է ապահովի մեծահասակը:

ԲԱԺԻՆ 2.

Բառապաշարի զարգացմանը միտված
խաղեր և
վարժություններ

Բառային աշխատանքը ներառում է.

- Նոր բառերի և ժեստերի իմաստի բացատրություն,
- ծանոթ բառերի և ժեստերի հոմանիշների, հականիշների ընտրություն,
- բառերի կիրառում բառակապակցություններում և նախադասություններում:

Բառապաշարի զարգացման համար կիրառվում են խաղեր, վարժություններ և բառային առաջադրանքներ:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 1.

Դիտի՛ր նկարը և ցու՛յց տուր համապատասխան ժեստը: Յուրաքանչյուր նկարի տակ գրի՛ր բառը:

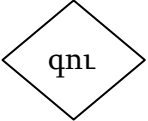
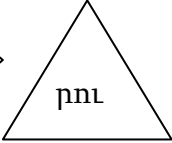
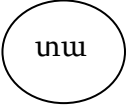
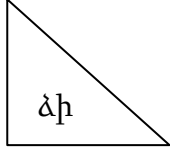
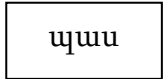
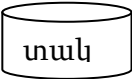
Ի՞նչեր են դրանք: Գրի՛ր ընդհանուր անունը:

(Երեխաներին առաարկվում են նկարներ, որոնց վրա պատկերված են խաղալիքներ. գնդակ, արջուկ, մեքենա, նավակ, տիկնիկ):

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 2 .

ա/ Միացրու՛ վանկերը և ստացի՛ր բառ:

Գրի՛ր ստացված բառերը և ցու՛յց տուր համապատասխան ժեստերը:

Կեն		
ԳԵ		
Նա		

Գրի՝ր ընդհանուր անունը:

բ/ Միացրու վանկերը՝ ըստ գույների: Ստացի՝ր բառեր և գրիր դրանք:

ԳԵ

ՑԻԿ

ԳՈՒՅՆ

ՂԵ

ՎԱՐ

ԴԱ

ԽԵ

ԼԱ

ՑԻ

Ցու՝յց տուր բառերին համապատասխանող ժեստերը:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 3.

Կարդա՝ տրված բառերը (*Խաղալիք, զամբյուղ, ջուրակ, ծաղիկ, սկյուռ*), ցու՝յց տուր ժեստերը: Դիտի՝ր նկարները և դրանց մոտ տեղադրի՝ր համապատասխան անունները:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 4.

Ճի՛շտ դասավորիր տառերը և ստացի՝ր թռչունների անուններ:

1. կ ա պ ա ր
2. վ ա դ ա ն ի

3. ե ք ա զ

4. դ ա ք

5. ա դ ա ք ա դ

Գրի՛ր ճիշտ անունները և ցու՛յց տուր համապատասխան ժեստերը:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 5.

Ճի՛շտ տեղադրիր բաց թողնված տառը (*տ, ք, գ, ք, տ, փ*) և ստացի՛ր նոր բառ.

Տառ - .առ

Շուն - . ուն

Սար - . ար

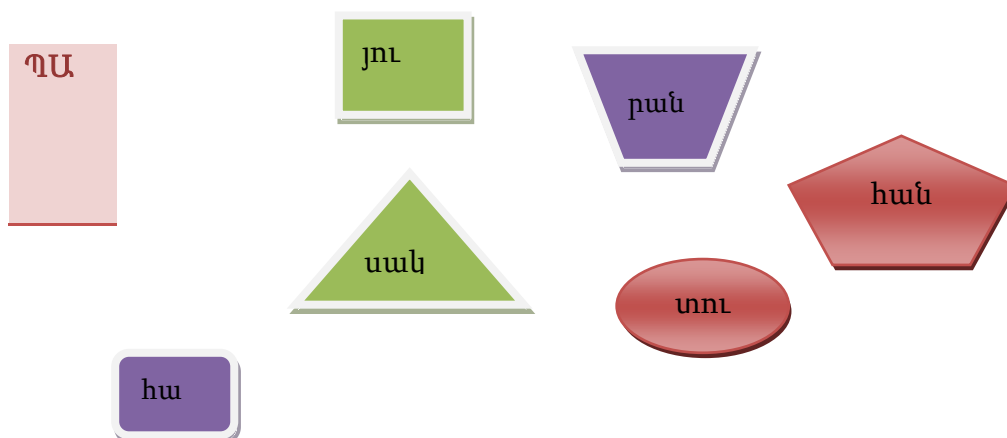
Սալոր – սա . որ

Կարապ –կարա.

Տրված և ստացված բառերը արտահայտի՛ր ժեստերով:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 6.

Կազմի՛ր բառեր



Ցույց տուր բառերի համապատասխան ժեստերը: Կազմի՛ր բառակապակցություն:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 7.

Գրի՛ր նկարի անունը, մտածի՛ր՝ ինչպես միացնել բառերը և ստանալ նոր բառ :

/ արևածաղիկ/

/ ծաղկակաղամբ/

Ժեստերով արտահայտել նոր ստացված բառերը:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 8.

Երեխաներին տրվում են բառաքարտեր, որոնցից մեկի վրա գրված է կենդանու անունը, իսկ մյուսի վրա՝ նրան բնութագրող հատկանիշը: Երեխաները ցույց են տալիս համապատասխան ժեստերը: Այնուհետև պահանջվում է իրար միացնել համապատասխան բառաքարտերը:

Նապաստակ արագավազ

Փիղ վախկոտ

Աղվես հսկա

Ջայլամ խորամանկ

Տրված բառերով կազմել բառակապակցություններ: Արտահայտել
բառակապակցությունները ժեստերով:

Օրինակ՝ խորամանկ աղվես

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 9.

Տարբերակ 1. Երեխաներին առաջարկվում է տրված բառով և ցուցադրվող ժեստի օգնությամբ կազմել բառակապակցություններ: Օրինակ՝ *ապակյա* ... ժեստ */ափսե/*

Բառեր	Ժեստեր
կարմիր	...ծաղիկ
քաջ	... առյուծ
հսկա	... փիղ
խորամանկ	...աղվես

Գրել բառակապակցությունները: Ընտրել որևէ բառակապակցություն և կազմել նախադասություն: Թարգմանել նախադասությունը ժեստերի լեզվով:

Տարբերակ 2. Առաջարկված բառերը միացնել սլաքներով և կազմել բառակապակցություններ.

համեստ	լեռներ
ճերմակ	վարդ
գեղեցիկ	աղջիկ
բարձր	ձյուն

Թարգմանել բառակապակցությունները ժեստերի լեզվով և դրանցից երկուսը գործածել նախադասությունների մեջ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 1.

Երեխաներին տրվում են բառաքարտեր, որտեղ գրված են գծիկով բառեր:
Մանկավարժը բացատրում է բառերի իմաստները, գործածելով ժեստեր:

Այնուհետև երեխաներին առաջարկվում է սլաքներով իրար միացնել բառերը և դրանց համարժեք իմաստները:

գիշեր - ցերեկ	բազմաթիվ, շատ
անթիվ - անհամար	ձանձրալի
երկար - բարակ	ամբողջ օրը
երգել - պարել	զրուցել
ասել - խոսել	ուրախանալ, զվարճանալ
ծլել - ծաղկել	սովորել
գրել - կարդալ	մեծանալ, աճել

Ընտրել գծիկով գրվող երկու բառ և կազմել նախադասություններ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 2.

Երեխաներին տրվում են *ո՞վ, ի՞նչ, ինչպիսի՞, և ի՞նչ անել* հարցերին պատասխանող բառեր. *բժիշկ, ոտնահետք, կենդանի, հոգատար, անձրև, արթնանալ, մարզիկ, խելացի, կառուցել, գեղեցկադեմ, աճեցնել, ճարպիկ, պատրաստել, լուսավոր, միջատ, կահույք* և այլ բառեր:

Այդ բառերից պետք է.

ա/ առանձնացնել՝

- անձ ցույց տվող երկու բառ _____
- առարկա ցույց տվող երկու բառ _____
- առարկայի հատկանիշ ցույց տվող երկու բառ _____
- գործողություն ցույց տվող երկու բառ _____

բ/ ընտրել 4 բառ, թարգմանել ժեստերով և դրանցով կազմել նախադասություններ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 3

Տրված բառերով կազմել *ի նշ անել* հարցին պատասխանող նոր բառեր:

Ի՞նչ

ի՞նչ անել

երգ

/ երգել/

պար

խաղ

սեր

ծիծաղ

Թարգմանել ժեստերով, գործածել ժեստային նախադասություններում:

Գրված բառերից երկուսը գործածել նախադասությունների մեջ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 4.

Տրված բառերը գրել համապատասխան սյունակներում.

մարդ, եղբայր, խոսել, ուսուցչուհի, սիրտ, աղաչել, մարդկային, վերանորոգել, սրբել, երջանկություն, երփներանգ, սուրբ, զգույշ, հիշել, համբույր, ազատել, թանկ, անշնորհակալ, զվարճանալ:

Ո՞վ Ի՞նչ Ինչպիսի՞^օ Ի՞նչ անել

Թարգմանել ժեստերով:

Յուրաքանչյուր սյունակից ընտրել մեկական բառ և կազմել նախադասություններ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 5.

Տարբերակ 1. Ուսուցիչը երեխաներին բաժանում է 7 նկար: Երեխաները պետք է գրեն նկարներին համապատասխան անունները, այնուհետև յուրաքանչյուր բառի դիմաց՝ դրա հատկանիշները:

Օրինակ՝ արև - պայծառ, կլոր, դեղին և այլն:

Տարբերակ 2

Ուսուցիչը ցույց է տալիս ժեստեր. երեխաները պետք է գրեն դրանց համապատասխան բառերը, այնուհետև բնութագրող հատկանիշը: Երեխաներին առաջարկվում է նաև գրել այդ հատկանիշն արտահայտող բառի հականիշը:

Օրինակ՝ ծաղիկ—գեղեցիկ,

___գեղեցիկ - տգեղ

___լեռ--բարձր

բարձր - ցածր և այլն:

Գրիր՝ բառերը հոգնակի թվով

ծառ-

դուռ-

քար-

սեղան-

աթոռ-

աղջիկ-

մեքենա-

աշակերտ-

պահարան-

Արտահայտել բառերը ժեստերով, կիրառելով հոգնակիություն արտահայտող լրացուցիչ ժեստեր:

ԽԱՂԵՐ

Անվանի'ր մեկ բառով

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ, բառաքարտեր

Խաղի ընթացքը

Երեխաներին տրվում են նկարներ, որոնց վրա պատկերված են բանջարեղենի տեսակներ՝ սոխ, սխտոր, բազուկ, պղպեղ, կաղամբ, ծաղկակաղամբ, դդում, սմբուկ, գազար: Անհրաժեշտ է անվանել դրանցից յուրաքանչյուրը և ցույց տալ համապատասխան ժեստերը: Մանկավարժը երեխաների առջև դնում է բանջարեղենի անվանումով բառաքարտեր: Երեխաներից յուրաքանչյուրը պետք է վերցնի մեկ նկար, գտնի համապատասխան բառաքարտը և այն տեղադրի նկարի մոտ: Խաղի վերջում երեխաները պետք է նշեն ընդհանրացնող անվանումը «Բանջարեղեն»:

Նմանատիպ խաղեր անհրաժեշտ է կիրառել այլ թեմատիկ նկարների օգնությամբ՝ մրգեր, կենդանիներ, բույսեր, մարմնի մասեր և այլ:

Միջատներ

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ

Խաղի ընթացքը

Երեխաների առջև դրվում են միջատների, կենդանիների և թռչունների նկարներ: Սուրդոմանկավարժն առաջարկում է գտնել միջատների նկարներ: Երեխաները պետք է գտնեն ճիշտ նկարները, ցույց տան համապատասխան ժեստերը, անվանեն դրանցից յուրաքանչյուրը: Այնուհետև նրանք պետք է *մեղու, թիթեռ, զատիկ* բառերով կազմեն բառակապակցություններ / ժեստերով և բառերով/:

Խաղ գնդակով՝ «Ի՞նչ է սա»

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ գնդակ, խաղալիքներ, նկարներ

Խաղի ընթացքը

Սուրդոմանկավարժը գնդակը նետում է երեխային, այնուհետև ցույց է տալիս որևէ խաղալիք կամ նկար /օրինակ՝ խնձոր/: Երեխան պետք է բռնի գնդակը, անվանի բառը և հետ գցի գնդակը ուսուցչին, ապա ցույց տա համապատասխան ժեստը:

Տվյալ խաղը կարելի է անցկացնել նաև այլ տարբերակով: Ուսուցիչը գնդակը գցելուց հետո ցույց է տալիս որևէ ժեստ. երեխան պետք է անվանի բառը:

Խաղ գնդակով՝ «Ո՞վ է, ի՞նչ է»

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ գնդակ, նկարներ, բառաքարտեր՝ *ո՞վ/ի՞նչ/ և ինչպիսի՞* հարցերով:

Խաղի ընթացքը

Ուսուցիչը գնդակը նետում է երեխային և ցույց տալիս նկար, այնուհետև բառաքարտ՝ *ո՞վ* կամ *ի՞նչ* հարցով: Աշակերտը բռնելով գնդակը պետք է անվանի պատկերած առարկան և պատասխանի *ո՞վ /ինչ/* հարցին: Օրինակ՝ *ի՞նչ-սեղան, ո՞վ-աղջիկ*: Այնուհետև սուրդոմանկավարժն առաջադրում է հաջորդ հարցը՝ *ինչպիսի՞*: Օրինակ՝ *ի՞նչ-ծառ, ինչպիսի՞ ծառ* - կանաչ, բարձր և այլն: *Ո՞վ* - աղջիկ, ինչպիսի՞

աղջիկ - գեղեցիկ, խելացի և այլն: Խաղում հաղթում է այն երեխան, ով բոլոր հարցերին պատասխանում է ճիշտ: Հաղթող երեխան դառնում խաղավար:

Միրգ – բանջարեղեն

Անհրաժեշտ պարագա՝ գնդակ:

Խաղի ընթացքը

Խաղից առաջ անհրաժեշտ է կրկնել մրգերի և բանջարեղենի անունները: Ուսուցիչը գնդակը նետում է աշակերտին և ասում. «բանջարեղեն»: Աշակերտը պետք է բռնի գնդակը և արագ ասի որևէ բանջարեղենի անուն. օրինակ՝ գազար: Այնուհետև գնդակը գլորում է կողքի երեխային, ով պետք է ցույց տա բառին համապատասխան ժեստը, այնուհետև հետ գլորի գնդակը ուսուցչին:

Խաղը կիրառելի է զանազան թեմաների /կենդանիներ, գույներ, հագուստ և այլն/ յուրացումն ամրակայելու նպատակով:

Անվանի՛ր մասերը

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ

Խաղի ընթացքը

Տարբերակ 1. նկարի հիման վրա: Ուսուցիչը ցույց է տալիս նկար, երեխաները պետք է անվանեն այն և ցույց տան համապատասխան ժեստը : Այնուհետև մանկավարժն առաջարկում է նշել և անվանել մասերը.

օրինակ, *կատու՝ գլուխ, պոչ, թաթեր...*

Տուն - տանիք, լուսամուտ, դուռ...

Ծառ – արմատ, բուն, տերևներ..

Մարդ-գլուխ, իրան, ձեռք, ոտք...

Մեքենա – անիվ, դեկ...

Տարբերակ 2. Ժեստերի ցուցադրման միջոցով.

Երեխաները պետք է ընկալեն ուսուցչի կողմից ցույցադրված ժեստերը, դրանք անվանեն բառերով և գտնեն համապատասխան նկարը:

Խաղ գնդակով՝ «Ինչպիսի՞ առարկա է»

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ գնդակ, նկարներ

Խաղի ընթացքը

Տարբերակ 1. Երեխաները նստում են սեղանի շուրջ՝ կիսաշրջանով, իսկ ուսուցիչը՝ իրենց դիմաց: Նա գլորում է գնդակը աշակերտներից մեկին, ցույց է տալիս որևէ առարկա կամ նկար, ապա հարցնում. «Ինչպիսի՞ առարկա է »:

Գնդակը վերցնող երեխան պետք է անվանի առարկան և ասի բնութագրող որևէ ածական / օրինակ՝ *սեղան = մեծ, կլոր* և այլ/:

(Խաղն անհրաժեշտ է կիրառել երկու տարբերակով, մի դեպքում բառերի, մեկ այլ դեպքում՝ ժեստերի օգնությամբ):

Տարբերակ 2. Ուսուցիչը գնդակը գլորում է երեխային և միաժամանակ հարցնում.

«Ինչպիսի՞ ծաղիկ է, ինչպիսի՞ սրբիչ է և այլն: Աշակերտը վերադարձնում է գնդակը՝ պատասխանելով, օրինակ, *մաքուր սրբիչ է, գեղեցիկ ծաղիկ է, կլոր գնդակ է* և այլն:

Կահույք

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ առարկաների նկարներ, բառաքարտ

Խաղի ընթացքը

Ուսուցիչը ցուցադրում է առարկայական նկարներ /աթոռ, մահճակալ, բազկաթոռ, բազմոց, պահարան, սեղան/: Աշակերտները պետք է անվանեն առարկաները և ցույց տան համապատասխան ժեստը: Այնուհետև երեխաները պետք է բնութագրեն առարկան: Օրինակ՝ սեղան՝ բարձր, փայտե, կլոր և այլն:

Խաղի վերջում նրանք ասում են «կահույք» ընդհանրական անվանումը:

Առաջադրանքն անհրաժեշտ է կատարել.

1-ին տարբերակ՝ ժեստերով,

2-րդ տարբերակ՝ բառային խոսքով:

Վերջում երեխաներին առաջարկվում է ընտրել երեք բառ և կազմել բառակապակցություններ: Այդ բառակապակցություններից մեկը պետք է գործածել նախադասությունների մեջ:

Ինչպիսի՞ն է կենդանին

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ, բառաքարտեր

Խաղի ընթացքը

Երեխաներին տրվում են նկարներ, որոնց վրա պատկերված են կենդանիներ: Հարկավոր է անվանել դրանք, այնուհետև մտածել կենդանիներին բնութագրող ածականներ: Երեխաները կարող են օգտվել բառաքարտերից, որոնց վրա գրված են բնութագրող բառեր (հսկա, խորամանկ, գորշ, զվարճալի, դանդաղաշարժ): Այնուհետև

նրանք պետք է ցույց տան համապատասխան ժեստերը և դրանց համապատասխանող հատկանիշները:

Երեխաներին առաջարկվում է գրել բառակապակցություններ:

Օրինակ՝ վախկոտ նապաստակ

... փիղ,

... աղվես,

... գայլ,

... կապիկ,

... կրիա:

Ով ինչպես է տեղաշարժվում

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ

Ուսուցիչը երեխաներին տրամադրում է կենդանիներ և մարդիկ պատկերող նկարներ: Նրանք պետք է անվանեն պատկերները և ցուցադրեն ժեստերով, թե ինչպես է տեղաշարժվում նրանցից յուրաքանչյուրը: Այնուհետև համապատասխան գործողությունը պետք է անվանեն բառերով:

Օրինակ՝ ձին վազում է:

Օձը սողում է:

Ձուկը լողում է:

Գորտը ցատկոտում է:

Արծիվը թռչում է և այլն:

Ո՞վ է, ի՞նչ է անում

Խաղի ընթացքը

Ուսուցիչն աշակերտներին տրամադրում է նկարներ, որոնց վրա պատկերված են տարբեր մասնագիտության տեր մարդիկ: Երեխաները պետք է ժեստերով ցուցադրեն մասնագիտությունները, այնուհետև բառային խոսքով ասեն, թե ով ինչ է անում: Օրինակ՝

Ուսուցիչը սովորեցնում է:

Բժիշկը բուժում է:

Խոհարարը եփում է:

Վարսավիիրը սանրում է, կտրում է մազերը և այլն:

Շինարարը կառուցում է և այլն:

Այս առաջադրանքը կարելի է իրականացնել նաև այլ տարբերակով. երեխաներին առաջադրվում են հարցեր, որոնց պետք է պատասխան տրվեն 2 տարբերակով.

1. Բառային խոսքով,

2. ժեստերով:

Հարցերի օրինակներ

Ո՞վ է տուն կառուցում:

Ո՞վ է աշխատում դպրոցում:

Ի՞նչ է անում խոհարարը:

Ո՞վ է վարում ավտոբուսը:

Ո՞վ է բուժում հիվանդներին:

Ի՞նչ է անում նկարիչը:

Ի՞նչ մասնագիտություն ունի քո մայրիկը:

Ի՞նչ է աշխատում քո հայրիկը:

Կերակրի՛ր կենդանիներին

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ, խաղալիքներ

Խաղի ընթացքը

Ուսուցիչը երեխաներին առաջարկում է կերակրել կենդանիներին: Օգտագործելով համապատասխան խաղալիքներ և պատկերավոր նկարներ՝ երեխաները յուրաքանչյուր կենդանու կերակրում են համապատասխան ուտելիքով: Երեխաները պետք է ժեստերով, ապա բառային խոսքով ասեն, թե ով ինչ է ուտում: Օրինակ՝ կովը ուտում է /խոտ, կանաչի/:

Հավը ցորեն է կտցում:

Կատուն ձուկ է ուտում:

Շունը ոսկոր է կրծում:

Վագրը ուտում է միս:

Սկյուռը կրծում է ընկույզ:

Որտեղ են ապրում կենդանիները

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ, խաղալիքներ

Խաղի ընթացքը

Աշակերտներին տրվում են նկարներ, որոնք պատկերում են վայրի և ընտանի կենդանիներ, բներ, անտառ /ջունգլիներ/: Երեխաներից պահանջվում է անվանել կենդանիներին, խմբավորել նրանց՝ ըստ վայրի և ընտանի տեսակների, և ցուցադրել համապատասխան ժեստեր: Մանկավարժը յուրաքանչյուր երեխայի տալիս է որևէ խաղալիք-կենդանի և հարց ուղղում. «Որտե՞ղ է ապրում»: Երեխաներից պահանջվում է անվանել կենդանուն, տեղադրել նրան համապատասխան վայրում և անվանել այդ վայրը:

Օրինակ՝ 1 արջը ապրում է *որջում*:

Կապիկը ապրում է *ջունգլիներում*:

Գրի'ր անունները

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ նկարներ, թղթեր

Ուսուցիչը երեխաներին տրամադրում է նկարներ, որոնց վրա պատկերված են տարբեր կենդանիներ, ինչպես նաև թղթեր, որոնց վրա նախապես գծված են վանդակներ և գրված են կենդանիների անվանը համապատասխան սկզբնատառը:
Մոդես, կապիկ, վագր, այծ, շուն, գետաձի, կատու, ջայլամ

Երեխաները պետք է կարողանան ճիշտ գրել անունները և կենդանիներն դասակարգել ըստ տեսակների՝ ընտանի և վայրի: Ապա յուրաքանչյուր երեխայի առաջարկվում է ընտրել մեկ բառ և կազմել նախադասություն:

Վերտոլինա

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ սովարաթուղթ, բառաքարտեր

Խաղի ընթացքը

Տարբերակ 1. Ուսուցիչը մեծ սովարաթղթով պատրաստում է շրջանակ, որի կենտրոնում դրվում է սլաք /վերտոլինա/: Սլաքի վրա ամրացվում է քարտ, որի վրա գրված է «ինչպիսի՞» հարցը: Շրջանակի վրա ամրացվում են բառաքարտեր՝ *տուն, երկինք, խոտ, բաժակ, ծաղիկ, շուն, նապաստակ* բառերով: Երեխաները պտտում են սլաքը. երբ այն կանգ է առնում որևէ բառաքարտի վրա, երեխան պետք է կարդա այդ բառը, ցույց տա համապատասխան ժեստը և բնութագրի, թե ինչպիսի՞ն է այդ առարկան կամ կենդանին:

Տարբերակ 2. Սլաքի վրա գրված է *ի՞նչ* հարցը, իսկ շրջանակի վրա ամրացված բառաքարտերի վրա գրված են *բարձր, գեղեցիկ, երփներանգ, կապույտ, մաքուր, վախկոտ* բառերը: Երեխաները պտտում են սլաքը. երբ այն կանգ է առնում որևէ բառաքարտի վրա, երեխան պետք է կարդա այդ բառը, ցույց տա համապատասխան ժեստը, որից հետո ասի ածականին համապատասխանող գոյական: Օրինակ, *գեղեցիկ /ի՞նչ/ նկար, կապույտ /ի՞նչ/ երկինք և այլն:*

Ի՞նչ են անում երեխաները

Դիտել նկարները, ժեստերով արտահայտել երեխաների կատարած գործողությունները:

Յուրաքանչյուր նկարի տակ գրել, թե ինչ են անում երեխաները:

Սովորել, նվագել, հավաքել, խաղալ, ուտել բայերով կազմել նախադասություններ:

Կազմի՝ ը բառակապակցություն

Դիտել նկարները, արտահայտել համապատասխան ժեստերով:

Գտնել նկարին համապատասխան բառը և կազմել բառակապակցություն:

Առաջարկվող բառեր՝ *մեծ, գեղեցիկ, ապակյա, խելացի, չարաճճի, կլոր:*

Գտի՝ ը ձագուկին

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ բառաքարտեր, նկարներ

Խաղի ընթացքը

Ուսուցիչն աշակերտներին ցուցադրվում են նկարներ, որոնց վրա պատկերված են կենդանիներ և դրանց ձագերը: Երեխան պետք է ճիշտ համադրի նկարները: Այնուհետև բաժանում է բառաքարտեր, որոնց վրա գրված են բառեր (կենդանիների և ձագերի անունները): Աշակերտները պետք է նախ սլաքներով իրար ճիշտ միացնեն բառերը, ցույց տան յուրաքանչյուր բառի համապատասխան ժեստը: Ապա ընտրեն բառերի 2 զույգ և դրանցով կազմեն նախադասություններ:

ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Ուսուցիչը երեխաներին տալիս է գործիքների նկարներ և բառաքարտեր: Բառաքարտերից մեկի վրա գրված է գործիքի անվանումը, մյուսին՝ դրանցով կատարվող գործողությունը: Երեխաները պետք է որոշեն, թե տվյալ գործիքով ինչ գործողություն են կատարում:

ա/ Սլաքներով ճիշտ միացնել բառերը.

մուրճ	խարտել
բահ	մեխել
կացին	հավաքել
գերանդի	հատել
փոցխ	հնձել
խարտոց	փորել

Առաջադրանքը պետք է կատարել նաև ժեստերի լեզվով:

բ/ Ստացված բառերից ընտրել երկու գույգ և կազմել նախադասություններ:

Բառակապակցություններն արտահայտել ժեստերով:

Նախադասություններն արտահայտել ժեստերով:

ՀՈՄԱՆԻՇՆԵՐ և ՀԱԿԱՆԻՇՆԵՐ

Ծիածան

Խաղի ընթացքը

Երեխաներին տրվում է ծիածանի 2 պատկեր:

Առաջին ծիածանի շերտերի վրա բառեր են գրված, իսկ մյուս ծիածանը դատարկ է: Ուսուցիչը երեխաներին առաջարկում է մտածել տրված բառերի հականիշները և գրել երկրորդ ծիածանի համապատասխան գույնի շերտերի վրա:

ուրախ -

ծեր –

լավ -

ուժեղ -

գեղեցիկ

բարձր

ծույլ

Յույց տալ ժեստերով հականիշ բառերի:

Ճի՛շտ ընտրիր և դասավորի՛ր հականիշ բառերը.

վախկոտ, նորոգել, ցածր, իջնել, կեղտոտել, թթու, հարուստ, դժբախտ:

երջանիկ -

բարձրանալ -

համարձակ -

աղքատ -

բարձր -

քաղցր -

ջարդել -

մաքրել -

ա/ Տրվում է 12 բառից կազմված բառաշարք, որտեղ բառերը գրված են տարբեր գույներով /կապույտ, դեղին, կանաչ, կարմիր, թանաքագույն/: Երեխաները պետք է համապատասխան գույներով գտնեն բառերի գույգերը: Տրված են հետևյալ բառերը. խիստ, հզոր, խորամանկ, առողջ, խոշոր, գեր, թույլ, ազնիվ, տկար, նիհար, մանր, մեղմ: Երեխաները պետք է բառաշարքից առանձնացնեն և դեմ դիմաց գրեն նույն գույնն ունեցող հականիշ բառերը:

բ/ Բառաշարքից առաձնացրու՝ և դեմ դիմաց գրիր նույն գույնն ունեցող հոմանիշ բառերը. *կանաչ, դեղին, ճերմակ, զմրուխտ, կարմիր, սպիտակ, ոսկեգույն, ալ:*

Ասա՛ հակառակը

Ցույց տալ բառերին համապատասխան ժեստերը: Գրել բառերի հականիշները:

գեղեցիկ...	խոսել ...
բարակ...	վերցնել...
գիշեր..	հագնվել...
լույս...	մեծ...
բացել...	երիտասարդ...
առողջ...	բարձր...

Այս բառերից ընտրել ցանկացած 5 բառ և կազմել բառակապակցություններ:

Համանուն բառեր

Ուսուցիչն առաջարկում է տարբեր նշանակություն ունեցող բառեր /համանուն բառեր/: Օրինակ՝ մարտ – պատերազմ, ամիս,

ափ - եզր, ծովափ, ձեռքի ափ,

հոտ - բույր, ոչխարների խումբ:

Թարգմանել այս բառերը ժեստերով, համեմատության համար ցույց տալ այն ժեստերը, որոնք նույնպես բազմիմաստ են: Օրինակ՝ կանաչ- երիտասարդ, սուրճ- շագանակագույն և այլն: Տրված բառերով կազմել նախադասություններ:

Ցուցադրել միևնույն ձևն ունեցող, բայց տարբեր իմաստներ արտահայտող ժեստեր:
Կազմել նախադասություններ՝ ժեստերի լեզվով:

Կռահի՛ր, նկարի՛ր և գրի՛ր

Ուսուցիչը վերցնում է պարկ, որտեղ դրված են տարբեր խաղալիքներ և առարկաներ, օրինակ՝ խնձոր, գնդակ, վարունգ, նապաստակ, մեքենա և այլն:

Երեխաներին տրվում են թուղթ և մատիտներ: Ուսուցիչը մոտենում է յուրաքանչյուր երեխայի, դնում տուփը նրա առջև և սկսում նկարագրել այնտեղ եղած որևէ առարկա /մի դեպքում՝ բառերով, մյուս դեպքում՝ ժեստերով/:

Օրինակ՝ կլոր է, աճում է ծառի վրա: Քաղցր է, լինում է դեղին, կանաչ, կարմրադեղին /խնձոր/:

Երեխան պետք է կռահի, թե դա ինչ է, գտնի այն պարկում և նկարի: Այնուհետև երեխան պետք է գրի այդ առարկայի անունը:

Պատասխանի՛ր հարցերին

Մանկավարժը տալիս է ի՞նչ, ինչպիսի՞, որքա՞ն, ի՞նչ անել հարցերով քարտեր:
Աշակերտներից պահանջվում է գրել այդ հարցերին համապատասխանող բառեր:

Օրինակ՝

Ուսուցիչ	Աշակերտ
Ո՞վ	տատիկ
Ի՞նչ	մատիտ
Ինչպիսի՞	մեծ

որքա՞ն հինգ

ի՞նչ անել գրել

Նման առաջադրանքը պետք է կատարել նաև ժեստերի միջոցով:

Կարելի է կիրառել նաև այլ տարբերակ. հարցը տրվում է ժեստերով, պատասխանը պետք է տրվի բառերով (և հակառակը):

Հակադիր բառեր

Ուսուցիչ Աշակերտ

հաստ բարակ

մեծ փոքր

կարճ երկար

լավ վատ

զեղեցիկ տղեղ

Տրված առաջադրանքները կարելի է կիրառել երկու տարբերակով՝ մի դեպքում ժեստերի միջոցով, երկրորդ դեպքում՝ բառային խոսքով:

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 1.

ա/ Տրված է բառերի 2 շարք: Երեխաները պետք է գտնեն և սլաքներով իրար միացնեն հոմանիշ բառերը, ապա ցույց տան համապատասխան ժեստերը: Այնուհետև ընտրեն բառեր և կազմեն նախադասություններ.

պսպղալ իմանալ

հովանալ ազատել

փրկել	փայլփլել
զնալ	զովանալ
գիտենալ	մեկնել

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 2.

Կարդալ բառերը, ցույց տալ համապատասխան ժեստերը: Կազմել բառակապակցություններ՝ տրված բառերով.

երգ, միրգ, բերք, շարք, ուրախ, առատ, համեղ, երկրորդ:

Ընտրել երկու բառակապակցություն և դրանցով կազմել նախադասություններ:

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ 3.

Տարբերակ 1. Տրվում են առարկաների նկարներ (խնձոր, լիճ, պայուսակ, փիղ, մեքենա և այլն) և բառաքարտեր (ածականներ): Երեխաները պետք է ընտրեն նկարներին համապատասխանող ճիշտ բառերը: Օրինակ՝ նայել նկարին (խնձոր) և նշել խնձորի հատկանիշները՝ կարմիր, քաղցր, համեղ:

Տարբերակ 2. Տրվում են բառեր (ածականներ՝ *լուսավոր, գեղեցիկ, մռայլ, բարձր, աշնանային, խելացի*): Երեխաները պետք է մտածեն յուրաքանչյուր ածականին համապատասխան գոյական և կազմեն բառակապակցություններ:

Վարժությունը կատարել բառային խոսքով և ժեստերով:

Լրացրու՝ նախադասությունը

Տղան խաղում է ...

Տատիկը պատրաստում է...

Շինարարը կառուցում է...

Աղջիկը սովորում է

Ընտրել համապատասխան բառերը (գնդակ, կարկանդակ, տուն, դաս) և լրացնել նախադասությունները: Նախադասությունները արտահայտել ժեստերի լեզվով:

Լրացրու՝ նախադասությունը հարցերի օգնությամբ.

Լրացնել նախադասությունները օգտվելով տրված բառերից. պապիկ, արագիլ, կապիկ, նավակ:

Վանդակում թռչկոտում է զվարճալի /ի՞նչ/:

Տան կտուրին բույն է դրել /ի՞նչը/:

Արամի /ո՞վ/ նավաստի է:

Կապույտ լճակում լողում է /ի՞նչ/:

Արտահայտել ստացված նախադասությունները ժեստերի լեզվով:

Կազմի՝ ք նախադասություններ՝ տրված բառակապակցություններով.

Ճերմակ ձյուն

համեղ միրգ

կանաչ բացատ

խելացի աշակերտ

Բառակապակցությունները թարգմանել ժեստերով և կազմել նախադասություններ:

Ճի՛շտ դասավորիր բառերը նախադասության մեջ.

Աշխատասեր, օգնում է, աղջիկը, շատ, նա, է, միշտ, մայրիկին:

Փորձառու, Վահանի, է, նավավար, պապիկը:

Անին, նկարել, շատ, սիրել, բնություն, է:

Թարգմանել կազմված նախադասությունները՝ ժեստերի լեզվով:

Կազմի՛ր նախադասություններ՝ գործածելով տրված բառերը.

Երեխաներին տրվում են բառաքարտեր, որտեղ գրված են *գարուն, զարթոնք, կանաչ, վերադարձ, բողբոջ, թռչուն, գեղեցիկ, երկինք, ծառ* բառերը: Յուրաքանչյուր բառի իմաստային բացատրությունը պետք է տրվի ժեստերով:

Տրված բառերով կազմել նախադասություններ: Ապա այդ նախադասությունները կապակցել այնպես, որ ստացվի իմաստավորված պատմություն: Այնուհետև այն պետք է թարգմանել ժեստերի լեզվով:

ԲԱԺԻՆ 3.

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Կռահի՛ր հանելուկները

Հանելուկները՝ ըստ Սողոմոն Մկրտչյանի

Սուրդոմանկավարժը երեխաներին առաջադրում է կարդալ հանելուկները, ապա թարգմանում է դրանք ժեստերի լեզվով. բացատրվում են նոր բառերի իմաստները: Երեխաներին բաժանում է թռչունների, կենդանիների կամ այլ առարկաների պատկերներով նկարներ: Երեխաները պետք է կարդան հանելուկները, ընտրեն համապատասխան նկարները և գրեն ճիշտ պատասխանը:

Ի՞նչ թռչուն է չի թռչում,

Խոշոր ձվեր է ածում.

Տեսքով նման է ուղտի,

Հայտնի չեմպիոն է վազքի: ----- (ջայլամ)

Ինչ է գրահն ահագին

Անվերջ պահում է իր հագին: ----- (կրիա)

Գիտեմ փոքրիկ մի արև,

Ամեն շողը մի տերև: ----- (արևածաղիկ)

Կա մի փոքրիկ կենդանի,

Եվ վայրի, և ընտանի,

Երկու անուն իսկական,

Մեկ մականունն նա ունի: ----- (նապաստակ)

Կռահի՛ր՝ ինչեր են

Սիրում է կանգնել մի ոտքի վրա,
Կարո՞ղ եք ասել անունը նրա,
Չի ծվլում, չխկչխկացնում է,
Երբ որ կարմիր կտուցը բացում է: /արագիլ/

Կարծես լինի մի պարան,
Չփորձես մոտենալ նրան,
Մեկ էլ տեսար՝ թունավոր է, /օձ/
պարանն այդ վտանգավոր է:



Փետուրներով գույնզգույն,
Կեռ կտուցով մի թռչուն,
Թռվոռում է անդադար.
Ասում խոսքեր անհամար: /թութակ /
/



Սիրելին եմ ամեն տան,
Մանուկներին բարեկամ,

Մուշտակս տաք ու քնքուշ,

Ես մկների՝ աչքի փուշ:

/կատու /



Երբ դնում եմք, կտրատում ,

Մանրիկ-մանրիկ մասնատում,

Լացացնում է ինձ ու քեզ,

Անու՛նն ասա, թե գիտես: /սոխ/

ԲԱԺԻՆ 4.

ԿԱՊԱԿՅՎԱԾ ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ
ՄԻՏՎԱԾ՝ ՏԵՔՍՏԵՐ ԵՎ ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Անձրև

Երեխաներին առաջարկվում է մեկ սյուժեով կապակցված նկարների շարք (*ուժեղ, հորդառատ անձրև է գալիս: Երեխաները վազում են դեպի տուն: Քամին ջարդում է ծառի ճյուղերը և այլն*): Երեխաները պետք է հաջորդաբար դասավորեն նկարները և պատմվածք հորինեն:

Որպես օգնություն սուրդումնկավարժը կարող է հուշող հարցեր տալ. Լույս «Ի՞նչ է պատկերված նկարում», «Ինչպիսի՞ եղանակ է», «Ինչո՞ւ են երեխաները վազում» և այլն: Եթե երեխաները դժվարանում են, ապա սկզբից պատմում են ժեստերի լեզվով: Այնուհետև նկարները կրկին վերլուծելուց հետո պետք է պատմվածքը վերարտադրել բառային խոսքով:

Կրկեսում

Երեխաներին առաջարկվում է կրկեսի ներկայացում պատկերող նկարների շարք: Պետք է ճիշտ հաջորդականությամբ դասավորել նկարները: Այնուհետև նրանք պետք է ժեստերի լեզվով պատմեն նկարի բովանդակությունը: Օգնության համար կարելի է անել հետևյալ հարցադրումները. «Ո՞վ է պատկերված նկարում», «Ի՞նչ են անում մարդիկ», «Ի՞նչ կենդանիներ ես տեսնում այստեղ», «Ի՞նչ են անում կենդանիները» և այլն:

Երեխաները պետք է հարցերին պատասխանեն բառային խոսքով: Այնուհետև ուսուցիչն առաջարկում է հիշել՝ ով է եղել կրկեսում, և պատմել՝ ինչ կենդանիներ են տեսել այնտեղ, ինչ ներկայացումներ են դիտել կրկեսում և այլն:

Մանկապարտեզում

Մանկավարժը երեխաներին առաջարկում է դիտել սյուժետային նկար (մանկապարտեզում, խմբակային սենյակում դաստիարակը գիրք է պատմում, երեխաները նստած են նրա շուրջը և ուշադիր լսում են նրան):

Մանկավարժն առաջարկում է նայել նկարին և պատմություն հորինել: Եթե երեխան դժվարանում է, կարելի է հուշող հարցեր տալ. «Ի՞նչ սենյակ է սա», «Ո՞վքեր են այնտեղ գտնվում», «Ի՞նչ են անում երեխաները», «Ո՞վ է կարդում գիրքը» և այլն:

Կարելի է կիրառել նաև ժեստային հարցադրումներ՝ ակտիվացնելով երեխայի կենսական փորձը. «Ի՞նչ հեքիաթ ես դու սիրում», «Ո՞վ է քո սիրած հեքիաթի գլխավոր հերոսը», «Ժեստերով պատմի՛ր սիրածդ հեքիաթը»:

Բժշկի մոտ

Թեմատիկ նկար. բժիշկը նստած է աթոռին, իսկ նրա կողքին կանգնած է մի երեխա: Սենյակում կա պահարան, որտեղ դրված են դեղորայք և բժշկական գործիքներ: Պատին ամրացված է տեսողությունը ստուգելու համար նախատեսված աղյուսակ:

Երեխաները պետք է դիտեն նկարը և հորինեն պատմվածք: Եթե դժվարանում են, առաջարկվում է պատմել ժեստերով, կարելի է տալ օգնող հարցեր. «Ո՞վ է նստած աթոռին», «Ինչո՞ւ է երեխան եկել բժշկի մոտ», «Իսկ դու եղե՞լ ես բժշկի մոտ», «Ի՞նչ էր հարցնում քեզ բժիշկը»: Այդ զրույցից հետո երեխաները պետք է բառային խոսքով պատմեն նկարի բովանդակությունը:

Տղայի առավոտը

Տրված են թեմատիկ նկարներ, որոնք պատկերում են երեխայի արթնանալը և մահճակալի վրա նստելը, լվացվելը, հագնվելը, նախաճաշելը և այլն:

Երեխաները պետք է դիտեն և ճիշտ դասավորեն նկարները: Այնուհետև պետք է պատմեն յուրաքանչյուր նկարի բովանդակությունը: Եթե դժվարանում են, ապա ուսուցիչն առաջարկում է պատմել ժեստերով, այնուհետև հուշող հարցերի օգնությամբ բառային խոսքով պատասխանել հարցադրումներին. «Ե՞րբ ես դու արթնանում», «Իսկ հիմա ցու'յց տուր նկարի վրա»: «Ճի՛շտ է, տղան արթնացել և նստել է մահճակալին, իսկ հետո ի՞նչ պետք է անի. ցու'յց տուր նկարի վրա»: Իսկ լվացվելուց հետո դու ի՞նչ ես անում», «Գտի՛ր համապատասխան նկարը»: «Հագնվելուց հետո ի՞նչ ես անում, գտի՛ր այն նկարի վրա»:

Պարապմունքի վերջում երեխային առաջարկվում է պատմել նկարի բովանդակությունն ամբողջությամբ.

ա/ Ժեստերով. բ/ Բառային խոսքով

Պատմի՛ր հեքիաթը

Երեխաները տեսաերիզով դիտում են ժեստերի լեզվով հեքիաթներ: Դիտելուց հետո առաջարկվում է պատասխանել ուսուցչի տրված հարցերին, այնուհետև հեքիաթը վերարտադրել ժեստերով: Ուսուցչի հարցերի օգնությամբ նրանք հեքիաթը պետք է պատմեն նաև բառային խոսքով:

Ավարտի՝ր պատմությունը և վերնագրի՝ր այն:

Փոքրիկ աղջիկը մտավ խոհանոց, տատիկը նրան իր թխած բլիթներից տվեց: Դրանք դեռ տաք էին և այնքան լավ էին բուրում: Աղջիկը վերցրեց բլիթները: Երբ կերավ - կշտացավ, դեմքը ծամածռելով ասաց, որ բլիթներն իրեն բոլորովին դուր չեկան: Տատիկը լռեց, նրա աչքերի մեջ արցունքներ երևացին: Նա ամբողջ օրը տխուր էր: Ընտանիքի անդամներն անհանգստացան: Միակ մարդը, որը գիտեր տատիկի տխրության պատճառը, թոռնիկն էր: Նա հասկացավ իր սխալը:

(ըստ Ն. Հեքեյանի)

ԾԻՐԱՆԵՆԻ

Բաց թողնված տեղերում եզակի կամ հոգնակի թվով լրացնել *ծիրանենի, ծաղիկ, պտուղ, տերև, միրգ* բառերը:

Թարգմանել բնագիրը՝ ժեստերի լեզվով:

Ընդգծված բառերով կազմել բառակապակցություններ, ապա նախադասություններ:
Վերնագրել բնագիրը:

❖ *Ծիրանենին ամբողջ աշխարհում հայտնի է որպես հայկական պտուղ: Դրա հայրենիքը Հայաստանն է: Դեռ հին հույներն ... անվանում էին հայկական խնձոր:*

➤ *... ծառը շատ գեղեցիկ է գարնանը, երբ այն ծաղկում է: ... ունի նուրբ, սպիտակ թերթիկներով...: Ծիրանենու ... լինում են ոսկեգույն, դեղին և կարմրադեղին: Ծիրանը շատ համեղ և չափազանց օգտակար...:*

➤ *Ծիրանից պատրաստում են մուրաբա, հյութ, չիր և ջեմ: Ծիրանի յուղը օգտագործվում է բժշկության մեջ:*

➤ *... փայտից պատրաստում են դուդուկ:*

- ❖ Սուրդոմանկավարժը երեխաներին առաջարկում է կարդալ բնագիրը, դուրս գրել անձանոթ բառերը, որոնց իմաստային բացատրությունները պետք է տրվեն ժեստերի լեզվով: Այնուհետև հանձնարարվում է թարգմանել բնագիրը ժեստերի լեզվով: Ընդգծված բառերով կազմել բառակապակցություններ, ապա նախադասություններ: Կրկին ընթերցել տեքստը և վերնագրել:

Իմաստուններից մեկը հարցրեց իրար մոտ հպարտ կանգնած ծառերին:

- Ի՞նչն է պատճառը, որ որքան բարձրանում եք, այնքան խռր արմատներ եք գցում:

Ծառերը պատասխանեցին.

- Մենք չենք կարող այդքան ճյուղեր կրել մեզ վրա: Եթե խոր արմատներ չգցենք, չենք դիմանա հողմերին: Տեսնում ես, մեր եղբայր այն ծառերը, որոնք խոր ու ուժեղ արմատներ չունեն, չեն կարողանում դիմադրել քամիներին:

(ըստ Լ.դա Վինչիի)

Կախարդական մեղեդի

Կարդալ բնագիրը, լրացնել բաց թողնված բառերը: Թարգմանել ժեստերի լեզվով: Վերարտադրել բնագրի բովանդակությունը նախ՝ բառային խոսքով, ապա՝ ժեստերի լեզվով:

Բնագրում բաց են թողնված հետևյալ բառերը՝ *մարդ, սրինգ, հիվանդներ, նվագ, գետին, թաթեր, ոռոգ, քաղաք:*

- *Վաղուց, շատ վաղուց մի ... ապրում: Նա աշխարհի ամենաբարի մարդն էր: Հենց որ լույսը բացվում էր, վերցնում էր իր սրինգն ու շրջում էր գյուղից գյուղ, քաղաքից ...: Նա իր ... քաղցր մեղեդիներով մխիթարում էր վշտացածներին, բժշկում ...: Երբ*

լսվում էր նրա ..., թշնամիները հաշտվում էին, խոսում սիրո և եղբայրության մասին:

Մի անգամ ուշ գիշերով ... տուն էր վերադառնում անտառի միջով: Հանկարծ շատ մոտիկ լսվեց գայլերի ..., իսկ քիչ հետո խավարի մեջ պսպղացին նրանց աչքերը: ... մի պահ քարացավ, բայց իսկույն սթափվեց, ձեռքն առավ ... ու սկսեց նվագել: Հնչեց կախարդական մեղեդի, և գայլերը նստեցին ..., գլուխները դրեցին առջևի ... վրա ու կարծես քարացան:

Երաժշտությունը զորեղ միջոց է և կարող է հրաշքներ գործել:

Հայրական խրատ

Մի ծերունի երեք որդի ուներ: Որդիները շատ էին վիճում, անհաշտ էին ապրում: Հայրը խորհուրդ էր տալիս որդիներին սիրով և համերաշխ ապրել, սակայն որդիները չէին լսում նրան:

Մի անգամ հայրը հրամայեց պինդ կապած մի խուրձ ճիպոտ բերել: Տվեց զավակներին ու ասաց՝ ջարդեք: Որդիները շատ չարչարվեցին, բայց չկարոցան ջարդել:

Այդ ժամանակ հայրը քանդեց կապերը, ճիպոտները տվեց տղաներին ու կարգադրեց ջարդել: Որդիները հեշտությամբ մեկ-մեկ ջարդեցին ճիպոտները:

Հայրն ասաց որդիներին.

- Այսպես էլ դուք եք, ձեզ ոչ ոք չի կարող հաղթել, եթե համերաշխ ու միասնական լինեք:

Այս բնագիրը հնարավոր է երեխաներին ներկայացնել ոչ ամբողջությամբ: Սկիզբը կարելի է բաց թողնել՝ երեխաներին առաջարկելով ինքնուրույն մտածել բնագրի սկիզբը: Որպես օգնություն կարելի է կիրառել օգնող հարցեր. «Ինչու՞» հայրը

հրամայեց ճիպոտ բերել», «Ինչու՞ կարգադրեց ջարդել այն», «Ինչ հասկացան որդիները» և այլն:

Ժեստերի լեզվով վերարտադրել բնագրի բովանդակությունը:

ԳԱՐՈՒՆ

Շուտով զարուն է գալու: Ձյունը հալվելու է: Փոքրիկ առվակները դեպի գետն են վազելու: Ձյան տակից դուրս է գալու ձնծաղիկը: Հենց ձյունը հալվի, հողի միջից ծլելու ու վեր են բարձրանալու խոտերն ու ծաղիկները: Թփերի մոտ՝ անտառի արևոտ կողմում, բացվելու են մանուշակները: Մեղուները փեթակներից դուրս են թռչելու՝ ծաղիկների մեջ կեր որոնելու:

Գարնանը գյուղում եռուն աշխատանքներ են սկսվելու: Հովիվները ոչխարների հոտերը սարն են տանելու: Հոտի առջևից գնալու են այծերը: Գառների և ուլերի հոտն էլ նրանց հետևից քշելու են գառնարածները:

Թարգմանել բնագիրը ժեստերի լեզվով: Բնագրից դուրս գրել «ի՞նչ անել» հարցին պատասխանող բառեր: Դրանցից ընտրել երեք բայ և գործածել նախադասության մեջ:

(Ըստ Դ. Գյուրջինյանի)

Բաժին 6.

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՆ և ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆԸ
ՄԻՏՎԱԾ՝ ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԽԱՂԵՐ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՁԱՐԳԱՑՄԱՆԸ ՈՒՂՂՎԱԾ՝ ԽԱՂԵՐ

Տրված խաղերի և վարժությունների կատարման ընթացքում անհրաժեշտ է կիրառել երկու /բառային և ժեստային/ լեզուները:

Ի՞նչն է պակասում

Սուրդումանկավարժը երեխաներին առարկայական նկարներ է տալիս: Երեխաները պետք է դիտեն և հիշեն դրանք, ապա անվանեն նկարները և ցույց տան համապատասխան ժեստերը:

Ուսուցիչը թաքցնում է նկարները՝ դրանց միջից հանելով մի նկար: 2-3 րոպե հետո կրկնակի ցուցադրվում են նկարները: Երեխաները դիտելուց հետո պետք է որոշեն, թե որ նկարն է պակասում, և գրեն դրա անվանումը:

Գտի՛ր ավելորդը

Ուսուցիչը երեխաներին բաժանում է միևնույն խմբին պատկանող թեմատիկ նկարներ/միրգ, բանջարեղեն, կենդանիներ, երկրաչափական պատկերներ/ և բառաքարտեր՝ համապատասխան անվանումներով: Նկարների և բառաքարտերի մեջ կա տվյալ խմբին չպատկանող ավելորդ առարկա: Երեխաները պետք է գտնեն ավելորդ նկարը և բառաքարտը:

Աշակերտներից պահանջվում է գրել նկարների ընդհանրացնող անունը և այն ցույց տալ համապատասխան ժեստով: Այնուհետև երեխաները պետք է գրեն ավելորդ նկարի ընդհանրացնող անվանումը:

Օրինակ՝ ավելորդ նկար՝ վարդ և բառաքարտ՝ ծաղիկ:

Կենդանաբանական այգի

Երեխաներին տրամադրվում են կենդանաբանական այգու թեմատիկ նկարներ: Նրանք պետք է ասեն, թե ի՞նչ կենդանիներ ու թռչուններ են տեսնում: Այնուհետև պետք է ցույց տան համապատասխան ժեստերը: Մանկավարժը երեխաներին խնդրում է ուշադիր դիտել և հիշել կենդանիներին:

10 րոպե անց նա թաքցնում է նկարները: Երեխաներից պահանջվում է հիշողությամբ գրել նկարում պատկերված կենդանիների անունները:

Առաջադրանքը հնարավորություն է տալիս զարգացնել երեխայի ուշադրությունն ու բառային հիշողությունը:

Ճանաչի՛ր առարկան՝ նկարագրելով

Այս խաղն անցկացվում է երկու տարբերակով.

Տարբերակ 1. բառային նկարագրություն.

Աճում է անտառում՝ ծառի վրա: Ծառն ունի փշեր: Այդ առարկան շագանակագույն է և օվալաձև: Դե, ասա՝ ի՞նչ է դա:

Կենդանին ապրում է անտառում: Ունի երկար, գեղեցիկ պոչ: Մորթին շիկավուն է: Այդ կենդանին խորամանկ է : Դե, ասա՝ ի՞նչ է դա:

Տարբերակ 2. ժեստերի միջոցով.

Ժեստերով ցուցադրել՝ *կլոր, կարմիր, համեղ, ճաշ եփել, սալաթ, օգտագործել* բառերի իմաստները և դիմել երեխաներին. «Դե ասա՝ ի՞նչ է դա»:

Խմբավորի՛ր և գտի՛ր բառը

Ուսուցչի սեղանին դրված են նկարներ և դրանց համապատասխան ընդհանրացնող անուններով բառաքարտեր: Երեխաներին տրվում են տարբեր խմբերի պատկանող նկարներ: Այդ նկարներն անհրաժեշտ է դասակարգել, օրինակ, ըստ տարիքային հատկանիշների՝ երեխաներ, ծերեր, մեծեր, ըստ հուզական վիճակների՝ ուրախ, տխուր, ըստ տարվա եղանակների՝ աշուն, գարուն, ձմեռ, ամառ, ըստ կենդանի և անկենդան բնության առարկաների՝ կենդանիներ, բույսեր, խաղալիքներ և այլն: Խմբավորելուց հետո երեխաները պետք է ցուցադրեն համապատասխան ժեստերը: Այնուհետև յուրաքանչյուր երեխայի տրվում է մեկ խմբին պատկանող նկարներ, երեխաները պետք է գտնեն դրանց համապատասխանող բառաքարտը:

Հիշիր բառերը

Տարբերակ 1

Սուրդոմանկավարժը երեխաներին առաջարկում է բառաքարտեր: Նրանք պետք է նայեն բառաքարտերում գրված բառերին և փորձեն հիշել դրանց անվանումները: Մի քանի րոպե անց բառաքարտը պահվում է, երեխաներին առաջարկվում է գրել բառերը և ցույց տալ դրանց համապատասխան ժեստերը:

Տարբերակ 2

Ուսուցիչը երեխաներին տալիս է իմաստային կապ ունեցող 10 զույգ բառ.

ժամացույց – ժամանակ	մուրճ–մեխ
ջուր– բաժակ	ճաշ–սեղան
անտառ–արջ	մեղու–փեթակ
գետ–կամուրջ	դրամ–կոպեկ

Երեխաները կարդում են այդ բառերը, 2-3 րոպե հետո բառաքարտերը պահվում են: Երեխաներին տալիս են թերթիկներ, որոնց վրա գրված են բառագույգերից միայն առաջինը, նրանք պետք է հիշեն երկրորդ համապատասխան բառը:

Տարբերակ 3

Երեխաները պետք է հիշեն ոչ միայն բառերը, այլև դրանց համապատասխան ժեստերը: 3 րոպե անց բառաքարտերը պահվում են, ապա ցուցադրվում է առաջին բառի համապատասխան ժեստը, իսկ երեխաները պետք է գրեն համարժեք բառը և դրան իմաստով մոտ երկրորդ բառը:

Գտի՛ր նմանը

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ խաղալիքներ (մեքենա, տնակ, ձուկ, գնդակ, բուրգ)

Երեխաները նստում են սեղանի շուրջ: Յուրաքանչյուրին տրվում է պարկ, որտեղ դրված է մեկ խաղալիք կամ առարկա (մեքենա, տնակ, ձուկ, ոգնի, գնդակ, բուրգ):

Խաղի ընթացքը

Ուսուցիչը բացատրում է երեխաներին, որ պարկում դրված են տարբեր ձևերի առարկաներ ու խաղալիքներ: Պետք է գտնել այդ խաղալիքների ձևին համապատասխանող 5 առարկա, որոնք դրված են ուսուցչի սեղանին կամ սենյակի այլ անկյունում: Երեխաները դիտում են իրենց պարկում դրված առարկաները և մտապահում: Հետո մոտենում են ուսուցչի սեղանին կամ շրջում սենյակում՝ փորձելով գտնել նման առարկաները: Գտնելուց հետո դնում են իրենց սեղանին և փորձում հիմնավորել, թե ինչու՝ են ընտրել այդ առարկան, ինչո՞վ են նման այդ առարկաները կամ խաղալիքները: Դժվարության դեպքում ուսուցիչը երեխաներին

օգնում է ճիշտ ընտրել առարկաները և անվանել դրանք: Այնուհետև երեխաներն ինքնուրույն կատարում են առաջադրանքը:

Գունավոր նկարներ

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ երկու մասի կիսված 10 քարտ, որոնք ներկված են երկու գույնով /կարմիր և կանաչ, կանաչ և դեղին, դեղին և կապույտ, կապույտ և սպիտակ, սպիտակ և կարմիր, կարմիր և կապույտ, կանաչ և նարնջագույն, կարմիր և դեղին, կապույտ և դեղին, սպիտակ և դեղին/, 10 գունավոր նկար, որոնց վրա պատկերված է կանաչ խնձորենի՝ կարմիր խնձորներով, կանաչ մարգագետին՝ դեղին ծաղիկներով, սպիտակ նավակներ՝ կապույտ գետում, շտապօգնության սպիտակ մեքենա՝ կարմիր խաչով, կապույտ գետակ՝ դեղին ավազե ավերով, կտրտված հավկիթ /դեղնասպիտակ/, կանաչ ծառ՝ նարինջներով, կարմիր ձկնիկներ՝ կապույտ ջրում, աշնանային ծառ՝ դեղին և կարմիր տերևներով, դեղին դաշտ՝ կապույտ մանուշակներով:

Խաղի նպատակը՝ զարգացնել ուշադրությունը և ամրակայել գույների իմացությունը:

Խաղի ընթացքը

Ուսուցիչը երեխաներին գունավոր նկարներ է բաժանում և խնդրում ուշադիր նայել ու ասել, թե ինչպիսի գույներով են դրանք նկարված: Բացատրում է, որ խաղալու են լոտո: Ուսուցիչը ցուցադրում է որևէ գունավոր քարտ: Այն երեխան, ում մոտ նման գույներով նկար կա, պետք է բարձրացնի ձեռքը և վերցնի այդ քարտը: Եթե երեխան սխալվում է, ապա ուսուցիչը հարցնում է, թե ի՞նչ գույներ են օգտագործվել նկարում, և պարզում է քարտի գույները: Օրինակ՝ ուսուցիչը ցուցադրում է կարմիր և կանաչ գույներով քարտ: Դա պետք է վերցնի այն երեխան, ում մոտ կարմիր խնձորներով կանաչ խնձորենու նկար կա:

Ինչի՞ց է պատրաստված

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ սկուտեղ, տուփ, տարբեր նյութերից պատրաստված առարկաների հավաքածու /փայտե, ռետինե, մետաղյա, պլաստմասե, ապակյա/:

Խաղի ընթացքը

Մանկավարժը զրուցում է երեխաների հետ՝ պարզելով նրանց գիտելիքները՝ շրջակա աշխարհի, մեզ շրջապատող առարկաների մասին, թե ինչ նյութերից են պատրաստվում այդ առարկաները և այլն: Ուսուցիչը հիշեցնում է երեխաներին նյութերի անվանումները և ցույց տալիս համապատասխան ժեստերը: Երեխաները պետք է շրջեն սենյակում և գտնեն առարկաներ, որոնք պատրաստված են տարբեր նյութերից. օրինակ՝ մետաղից պատրաստված առարկան դնել մետաղյա սկուտեղի վրա, փայտե առարկան՝ փայտե տախտակի, պլաստմասե առարկան՝ պլաստմասե սկուտեղի վրա և այլն:

Խաղը կարելի է անցկացնել նաև այլ տարբերակով: Երեխաները պետք է փակ աչքերով ընտրեն առարկաները, շոշափեն և որոշեն, թե ինչ առարկա է /անվանեն/, և ինչից է պատրաստված:

Ի՞նչը որտե՛ղ է աճում

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ մեծ քարտեր, որոնց վրա պատկերված են անտառ, մարգագետին, այգի: Քարտերի ծայրերին կա 6 դատարկ վանդակ, որոնք նախատեսված են նկարների համար՝ փոքրիկ նկարներ, որոնց վրա պատկերված են ծառեր, թփեր, սնկեր, հատապտուղներ, միրգ, բանջարեղեն և այլն:

Խաղի ընթացքը

Երեխաներից յուրաքանչյուրն ստանում է տարբեր բնանկարներով մեծ քարտ: Ուսուցիչը ցույց է տալիս մեկ փոքրիկ նկար և հարցնում, թե ի՞նչ է սա, ո՞րտեղ է այն

աճում: Օրինակ՝ ցուցադրվում է խնձոր, և տրվում են նշված հարցերը: Երեխան պատասխանում է. «Սա խնձոր է, այն աճում է այգում, ծառի վրա»: Խաղի վերջում ուսուցիչն ընդհանրացնում է երեխաների գիտելիքները և կատարում հարցադրումներ. «Ի՞նչ է աճում անտառում», «Ի՞նչ է աճում այգիներում», «Ի՞նչ է աճում դաշտում», «Ինչպիսի՞ բույսեր գիտեք», «Ինչպիսի՞ մրգեր գիտեք» և այլն:

Ճանաչի՛ր համով

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ երեխաներին ծանոթ մրգեր և բանջարեղեն /թարմ և թթու վարունգ, գազար, լոլիկ, սոխ, խնձոր, խաղող, սալոր կամ դեղձ, կիտրոն, երեք սկուտեղ/:

Խաղի ընթացքը

Սկուտեղներից մեկի վրա դրված են ամբողջական, երկրորդի վրա՝ կտրտված մրգեր և բանջարեղեն: Մանկավարժը հերթով իր մոտ է կանչում յուրաքանչյուր երեխայի և առաջարկում ուշադիր նայել, թե ինչ մրգեր ու բանջարեղեն կա սկուտեղների վրա: Այնուտեստն փակում է երեխայի աչքերը, մի կտոր միրգ կամ բանջարեղեն դնում անձեռոցիկի վրա ու տալիս երեխային: Երեխան պետք է ուտի միրգը կամ բանջարեղենը և ըստ համի կամ հոտի որոշի ու անվանի այն: Այնուհետև երեխայի աչքերը բացում են և առաջարկում գտնել այդ միրգը կամ բանջարեղենը սկուտեղի վրա: Երեխան պետք է բացատրի, թե ինչպիսին է այն՝ փափու՞կ, թե՞ պինդ, քա՞ղցր, թե՞ թթու: Խաղն ավարտվում է բոլոր մրգերի ու բանջարեղենի թվարկումով և ընդհանրացնող անուններ ասելով:

Կենդանաբանական այգում

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ խաղալիքներ կենդանիների պատկերներով՝ գայլ, ընձուղտ, փիղ և այլն, վանդակներով քառանկյունների, կառուցողական խորանարդիկների կաղապարներ:

Խաղի ընթացքը

Մանկավարժը երեխաներին առաջարկում է օգնել կենդանիներին՝ գտնելու իրենց վանդակները: Մանկավարժը երեխաներին ասում է, որ գազանանոցում երեք ազատ տարբեր վանդակներ կան. մեկը՝ փոքր և ցածր, երկրորդը՝ մեծ և բարձր, երրորդը՝ մեծ և երկար: Երեխաները պետք է օգնեն կենդանիներին՝ տեղավորվելու հարմար վանդակներում, և պատմեն, թե ո՛ր կենդանուն ո՛ր տեղ է տեղավորել:

Եթե երեխաները դժվարանում են, նրանց տրվում են կառուցողական նյութեր, և առաջարկվում է ինքնուրույն պատրաստել վանդակներ ու տեղավորել խաղալիք կենդանիներին՝ նապաստակ, ընձուղտ, կոկորդիլոս: Գործողությունը կատարելուց հետո երեխաները պետք է բացատրեն, թե ո՛ր կենդանիներին ո՛ր վանդակներում են տեղավորել:

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ՋԱՐԳԱՅՆՈՂ ԽԱՂԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Ոգնին և կատուն

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ երկու թեմատիկ նկար, որոնցից առաջինը ներկայացնում է ոգնի, որը խնձոր է ուտում, իսկ երկրորդում՝ ոգնին խնձոր է ուտում է, իսկ հետևից մոտենում է կատուն:

Պարապմունքի ընթացքը

Մանկավարժը երեխաներին առաջարկում է դիտել նկարները և համեմատել: Երեխաները պետք է ժեստերի լեզվով վերարտադրեն թեմատիկ նկարները: Նկարները վերլուծելուց հետո մանկավարժը պատմում է.

Մի անգամ մեր բակում ոզնի հայտնվեց: Նա խնձոր գտավ և սկսեց ուտել: Ոզնու հետևից դանդաղ, գաղտնի մոտենում էր կատուն: Նա թռավ ոզնու վրա և ծակեց թաթը: Կատուն մլավեց և փախավ: Իսկ ոզնին խնձորը հագցրեց իր փշերի վրա ու գնաց անտառ:

Այնուհետև մանկավարժը հարցնում է երեխաներին, թե ինչու՞ կատուն մլավեց ու փախավ, և ո՞վ գտավ խնձորը.... և այլն: Եթե երեխաները դժվարանում են պատասխանել, ուսուցիչը դիտել է տալիս նկարները, կրկին ժեստերով պատմում դրանց բովանդակությունը, այնուհետև երեխաներին առաջարկում է պատմել բառային խոսքով՝ հիմնվելով նկարների վրա:

Մաքրուհիները

Անհրաժեշտ պարագաներ՝ երկու թեմատիկ նկար, որոնցից մեկի վրա պատկերված են աղջիկներ: Նրանցից մեկը փռնակույով մաքրում է գորգը, մյուսը սրբում է կահույքի փռնին, երրորդը լվանում է ափսեները: Նրանք միմյանցից տարբերվում են հագուստով և մազերի գույնով: Իսկ երկրորդ նկարում նույն աղջիկները տիկնիկներով խաղում են գորգի վրա:

Պարապմունքի ընթացքը

Մանկավարժը երեխաներին առաջարկում է ուշադիր դիտել և հիշել առաջին նկարը, որտեղ աղջիկները մաքրում են սենյակը: Այնուհետև ուսուցիչը ծածկում է այն և երեխաներին առաջարկում կարդալ պատմվածքը.

Մայրիկը գնաց աշխատանքի: Աղջիկները՝ Լիլիթը, Տաթևը և Անին, մնացին տանը: Նրանք որոշեցին օգնել մայրիկին՝ հավաքել սենյակը: Լիլիթը փռնակույով մաքրում էր

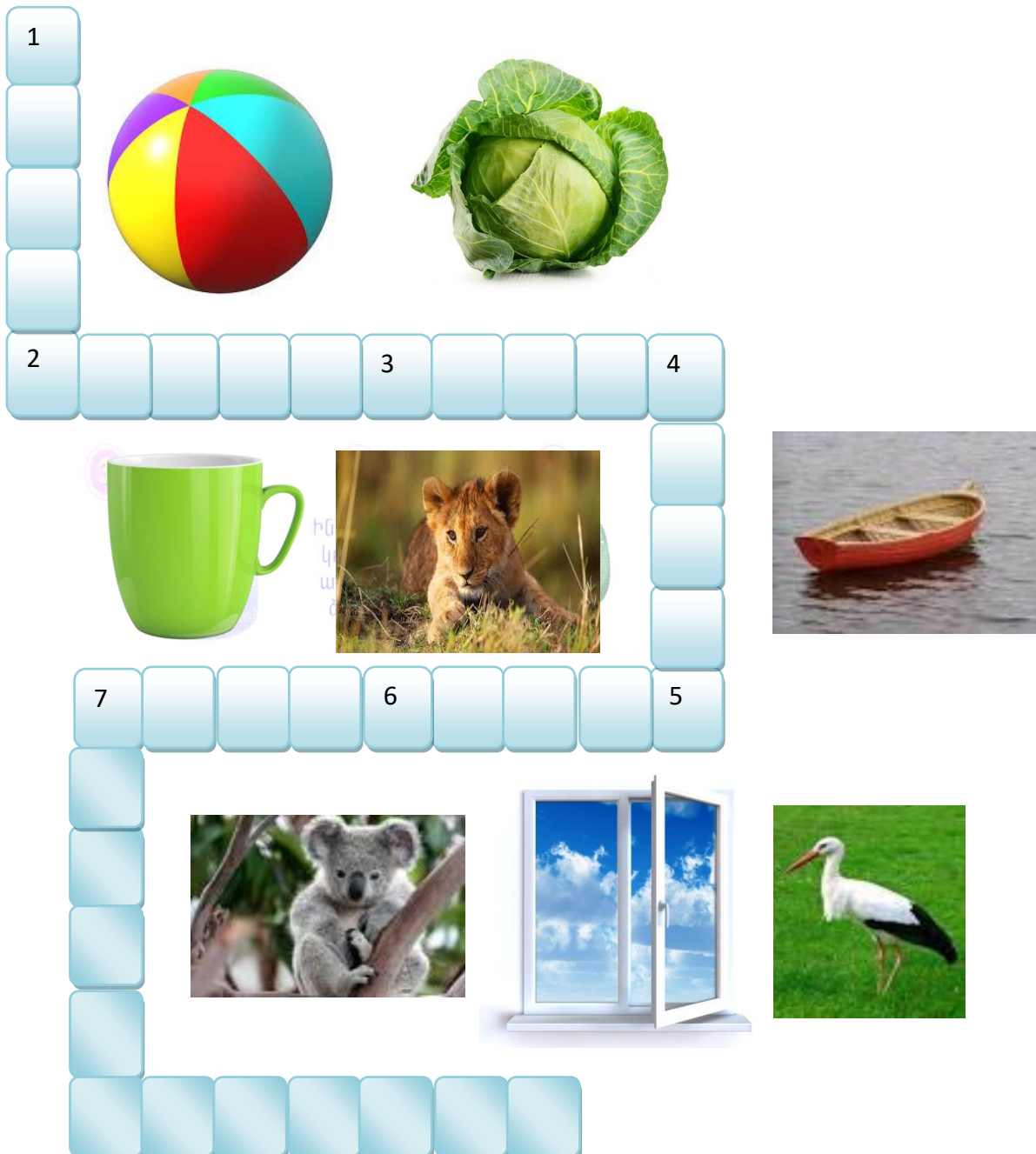
գորգը, Անին լվանում էր ափսեները, իսկ Տաթևը սրբում էր կահույքի փոշին: Երբ մայրիկը վերադարձավ տուն, ամեն ինչ շատ մաքուր էր: Աղջիկները հանգիստ նստել էին գորգի վրա և խաղում էին տիկնիկներով:

Երեխաները դիտում են երկրորդ նկարը, որտեղ աղջիկները խաղում են: Ուսուցչի առաջադրանքով երեխաները երկրորդ նկարում պետք է գտնեն այն աղջկան, որը լվանում էր ափսեները: Երբ գտնում են, ուսուցիչը հարցնում է, թե ինչպե՞ս իմացան, որ դա Անին է: Երեխան պետք է հիմնավորի իր պատասխանը, նկարագրի աղջկան և պատմի նրա մասին: Դժվարության դեպքում պատմվածքը նորից վերարտադրվում է ժեստերի լեզվով՝ ուշադիր դիտելով նկարները:

Խաչքառեր և քառաշղթաներ

Լրացրու՝ բառաշղթան նկարների օգնությամբ

1. Աշակերտը պետք է ցույց տա համարժեք ժեստը, ապա անվանի և գրի բառը.



Բառաշղթա

1 2

1

3

4

5

6

6

4

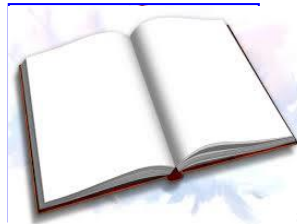
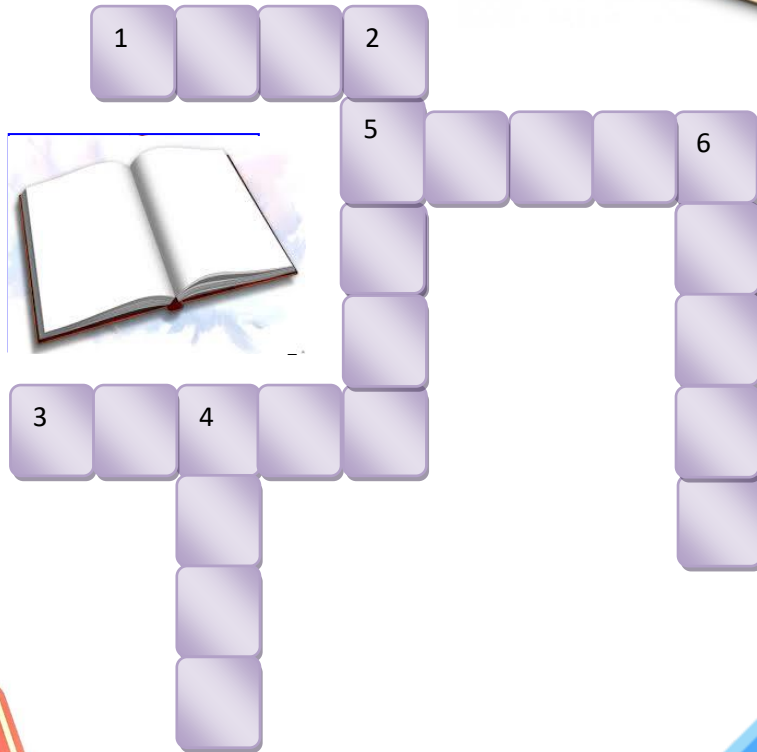
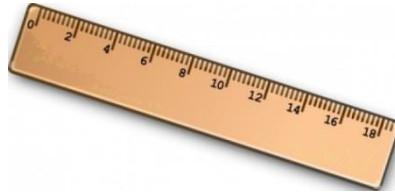
3

7

1. ԽԱՉԲԱՌ՝ «Գրենական պիտույքներ»

Լուծի՛ր խաչբառը նկարների օգնությամբ.

2



3



4

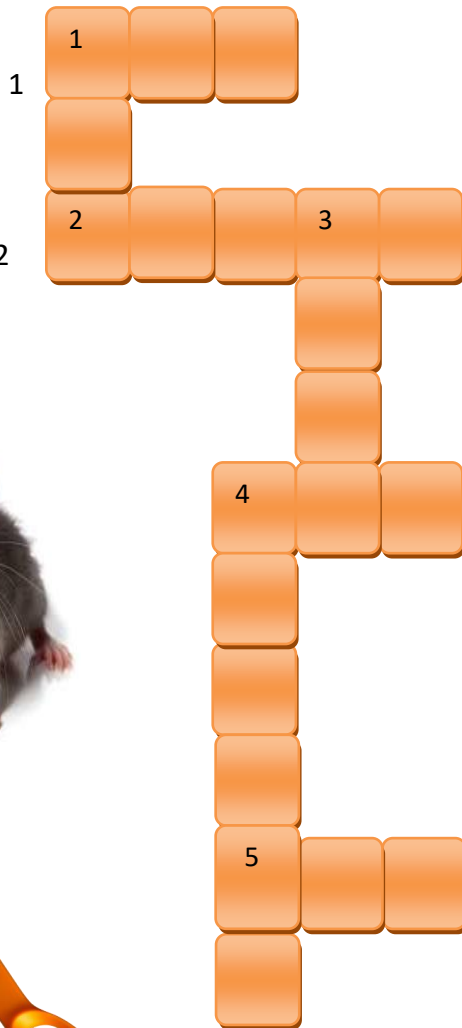


6

2. Խաչքառ



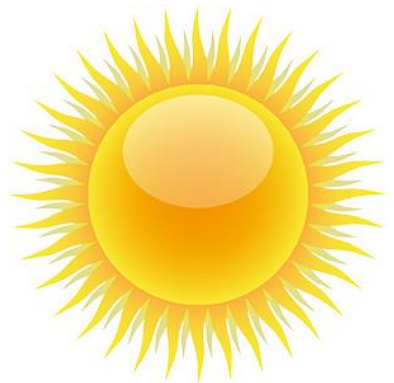
4



1



3



5

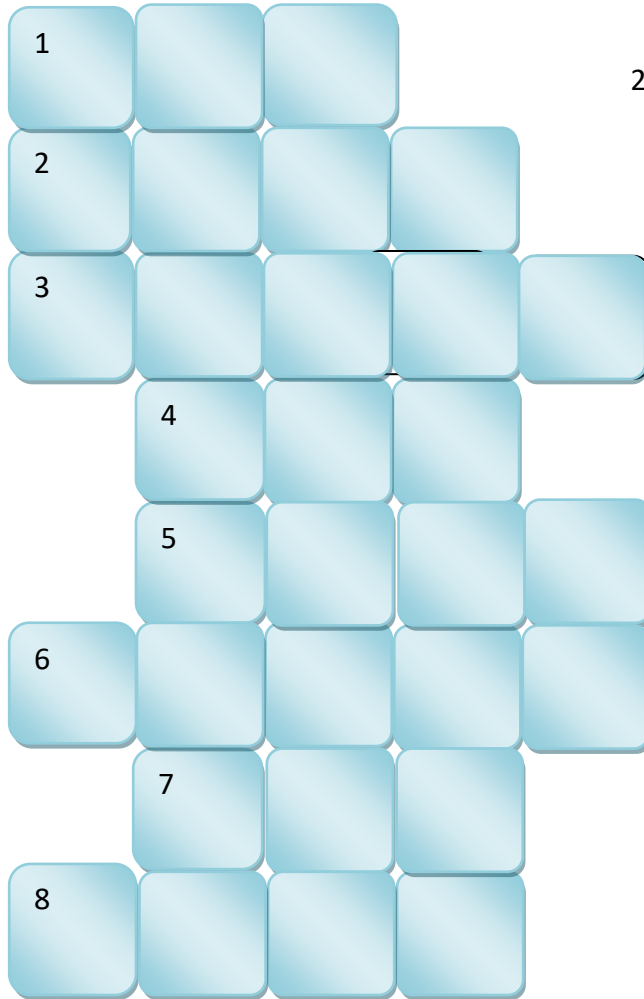
Խաչքառ 3.



3



5



2



4



6



8



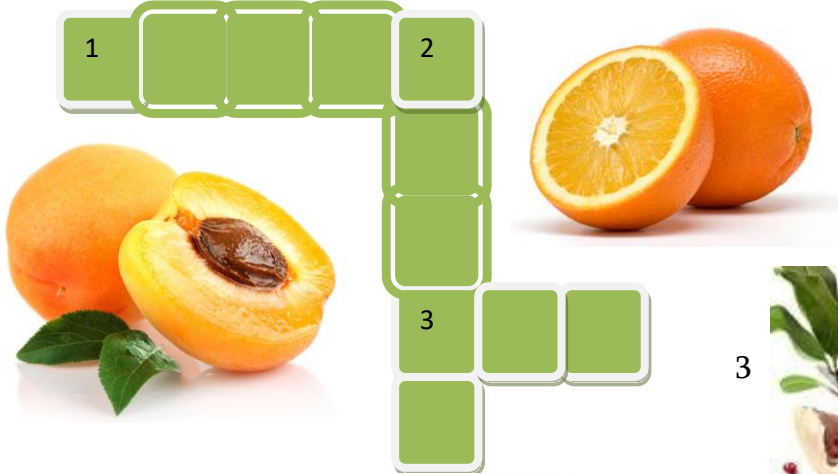
7



Նկարներ խաչքառ 3-ի համար

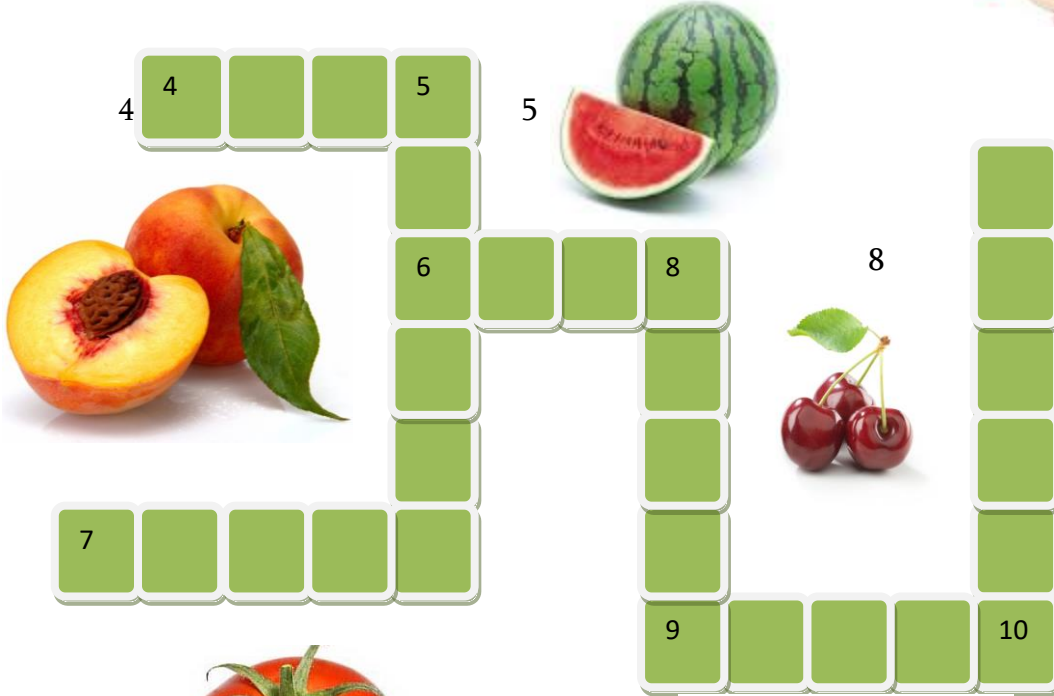
2

1



4

5



7

9

6

10

Գրականություն

1. Գուլամիրյան Ջ. Հայոց լեզվի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, «Զանգակ -97», 2006:
2. Лукашова С. М., Дидактические игры по обогащению и активизации словаря. М. 2015
3. Стребелева Е.А. Формирование мышления у детей с отклонениями в развитии. М. ГИЦ . ВЛАДОС. 2008. -180 с.

Ներածություն

ԲԱԺԻՆ 1. Դիմախաղի և շարժումների արտահայտչականության
զարգացմանը միտված խաղեր և վարժություններ

ԲԱԺԻՆ 2. Բառապաշարի զարգացմանը միտված խաղեր և վարժություններ

ԲԱԺԻՆ 3. *Հանելուկներ*

ԲԱԺԻՆ 4. Կապակցված խոսքի զարգացմանը միտված տեքստեր և
վարժություններ

ԲԱԺԻՆ 5. Հիշողության և ուշադրության զարգացմանը ուղղված խաղեր և
վարժություններ

ԲԱԺԻՆ 6. Խաչբառեր և բառաշղթաներ